

S:t Nicolai, Trelleborg

Lunds stift

Fasad mot sydväst.

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2020-04-17

jais
arkitekter

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Sankt Nicolai kyrka, Trelleborg

Trelleborgs församling, Skytts och Vemmenhögs kontrakt, Lunds stift, Trelleborg socken, Trelleborg Sankt Nicolaus 1-husnr 1, Trelleborgs kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Från öster. Flygfoto: Pär-Martin Hedberg. Den rekonstruerade Trelleborgen i bakgrunden.

Trelleborg ligger på Skånes sydkust på Söderslätt. Trelleborg är belagd som stad på 1250-talet men viss bosättning fanns tidigare. En ”trelleborg”, det vill säga en rundborg, daterad till 900-talet fanns. Delar av Trelleborgen, som gett staden

dess namn, är rekonstruerad en bit öster om Sankt Nicolai kyrka.

Franciskanerkloster stiftades 1267 både i Trelleborg och Ystad. Murrester från klostret i Trelleborg som revs på 1600-talet finns bevarade. Kyrkan S:t Nicolai uppfördes under 1200-talet.

Under medeltiden var sill en viktig handelsvara och handeln bedrevs genom Hansan. Sillen förlorade sedan sin betydelse men staden fortsatte som handelsstad. Staden miste sina stadsprivilegier 1619 eftersom kungen ville gynna Malmö istället. 1867 återfick Trelleborg sina stadsprivilegier.

Under slutet av 1800-talet anlades järnvägen och sjöfarten utvecklades. Flera industrier startade runt sekelskiftet 1800/1900, bland dem en gummifabrik. Staden expanderade. Trelleborg har i centrum delvis kvar ett medeltida gatunät medan bebyggelsen är av nyare blandad ålder.

Kyrkoanläggningen i stadens centrum omges av gator och bostadsbebyggelse från skiftande tider på tre sidor. Kyrkan ligger i västra delen av kyrkogården. I öster finns församlingshemmet från 1960-talet. Kyrktornet med huvudingången ligger intill den kullerstensbelagda gatan i väster med låga gathus. Norr och söder om kyrkan finns flerfamiljshus från omkring 1950-talet.

Kyrkobyggnaden

Den första tegelkyrkan uppfördes i början eller mitten av 1200-talet med långhus och ett valvslaget rakavslutat kor. Långhuset hade förmodligen plant innertak. Under 1300-1400-talen byggdes kyrkan till med vapenhus, sakristia och flera sidokapell längs långhussidorna. Alla gavlar var försedda med gotiska trappgavlar. Långhuset valvslogs och försågs med kalkmålningar. Ett smalt kyrktorn byggdes i sydväst.

1617 rasade kyrktornet och ett nytt torn byggdes i väster med renässansgavlar. Trapphuset är samtida med tornet. Tornmurarna byggdes delvis av återanvänt tegel från en närbelägen medeltida klosterkyrka. Vid en arkeologisk undersökning 1991 framkom att sydvästra hörnet kan innehålla rester av det medeltida tornet.

Under 1600-talet tillkom altaruppsats och predikstol.

I slutet av 1600-talet inrymdes Ehrenbuschska gravkapellet i det nordvästra sidokapellet.

1881-83 gjordes en mycket kraftig ”restaurering” av kyrkan efter ritningar från 1872 av Helgo Zettervall. Kyrkan revs till stora delar. Endast tornet och delar av

långhusmurarna sparades. Långhusmurarna kläddes in i en yttre tegelbeklädnad. Tornet förhöjdes, fick trappgavlar och en perspektivportal. Det medeltida koret revs och ett nytt östparti med korsarmar och rakavslutat kor byggdes. Kring koret uppfördes två lägre sidobyggnader och en halvrund avslutning i öster för sakristia. Murarna byggdes med nytt maskinslaget tegel. Taket täcktes med skiffer. Hur mycket som finns kvar av långhusmurarna bakom det nya teglet är osäkert. 1884 (eller 1894 enligt andra uppgifter) dekormålades hela interiören under ledning av Svante Thulin.

Helgo Zettervall (1831-1907) var domkyrkoarkitekt i Lund och senare chef på Överintendentsämbetet i Stockholm. Han restaurerade domkyrkorna i Lund, Uppsala, Skara och Linköping samt en mängd andra kyrkor. Hans restaureringsideologi var inspirerad av den franska arkitekten Viollet-le-Ducs principer. En byggnad skulle restaureras tillbaka till den stil den en gång var byggd i eller "borde" varit byggd i med hänsyn till dess ålder. Det ledde till en omfattande rivning och uppbyggnad i tolkad medeltidsstil. Zettervall var under sin tid som överintendent en varm förespråkare för nygotiken i kyrkor som den bästa arkitekturstilen för att förmedla det teologiska budskapet.

Kyrkan har flera gånger reparerats, nedan följer ett urval från underhållsplanen. Under 1900-talets första hälft försågs kyrkan med glasmålningar vid tre tillfällen. Interiören har förändrats under 1900-talet genom att bänkar tagits bort i korsarmarna och i korsmitten. En del inventarier från gamla kyrkan som togs bort vid 1883 års restaurering har återförts till kyrkorummet. På 1930-talet vitfärgades koret och den äldre altaruppsatsen sattes åter upp. Korets glasfönster i öster sattes igen på insidan för att inte störa altaruppsatsen. En dörr togs upp från vapenhuset till tornet.

1967 genomfördes en restaurering. Orgelläktaren byggdes ut. Torntaket byttes från skiffer till koppar. Bänkarna byggdes om för att göras bekvämare.

Vapenhuset inreddes med biutrymmen.

1978 byttes golven till ekparkett under bänkarna och kalksten i gångarna. Fönstren försågs med ytterbågar och de cementputsade fönsterbänkarna täcktes med kopparplåt.

1991 monterades granitskivor på sockeln och skiffertaket lades om.

2012 byggdes en handikapptoilet i vapenhuset.

2013 byggdes ett nytt vindfång till en sidoentré efter förslag av Barup & Edström

arkitekter.

2014-2015 genomfördes en invändig ombyggnad efter förslag av Barup & Edström arkitekter. Ombyggnaden omfattade bland annat nytt golv i långhuset och tvärskeppet. Förlängning av korgolvet mot väster med ett halvrunt podium i korsmitten. Infälld hiss i golvet till podiet. Utbyte av radiatorer. Gravhällar som tidigare låg i golvet flyttades till södra korsarmens vägg. Exteriört fogades murarna om.

2017 kompletterades belysningen.

Exteriör

Kyrkan har ursprung i 1200-talet men är till största delen om- och nybyggd 1883 efter Helgo Zettervalls ritningar. Planen är korsformad. Kyrkan består av ett torn i väster, långhus, tvärskepp och ett rakavslutat kor som avslutas med en låg halvrund del i öster med sakristia. Låga sidobyggnader med före detta pannrum och gravkapell finns i hörnen mellan tvärskepp och kor. Endast tornet från 1600-talet och delvis långhusmurarna sparades vid ombyggnaden 1883. Ett nytt vindfång byggdes 2013.

Murarna är av rött tegel och taket är belagt med skiffer och koppar. Fasaden är rikt artikulerad och indelad med strävpelare och dekorerad med gesimser, blinderingar, formtegel, kreneleringar och trappgavlar. Fönster- och dörröppningar är rundbågiga.

Kyrkans murar, förutom tornet, är uppförda av rött maskinslaget tegel murat i kryssförband, det vill säga vartannat skift med löpstenar och vartannat med koppstenar. Kyrkans sockel är klädd med granitskivor sedan 1991. Långhusets fasad indelas med låga strävpelare som övergår i lisener som ansluter till en horisontell rundbågsfris under takfoten. Kor, korsarmar, långhus och torn är alla försedda med trappgavlar. De låga sidobyggnaderna och den halvrunda sakristian har en fris med tandsnitt och krenelerade krön.

Tornet har flera sorters tegel från återanvänt medeltida till nutid. Vissa partier med skadat tegel är slammade med cementbruk. Tornets bottenvåning är putsad och målad gråvit. På västsidan finns stjärnornament av kritsten i murverket. Dubbla rundbågiga ljudöppningar med brädluckor finns i alla väderstreck. Zettervall byggde på tornet och försåg det med trappgavlar med blinderingar istället för de tidigare rundade renässansgavlarna.

Fönstren är alla rundbågiga men av olika format och utseende. De flesta försågs med ytterbågar av mahogny 1978. Långhusets stora rundbågiga fönster av gjutjärn är indelade i rektangulära rutor med färgat glas längs kanterna och runda klarglas i mitten. Koret har flera fönster med glasmålningar. På korets östgavel sitter ett stort halvrosettfönster med glasmålningar. Insidan är igenmurad men glasmålningarna syns utifrån. Solbänkarna är cementputsade och sedan 1978 klädda med koppar.

Fasad mot sydöst.

Fasad mot öster.

Huvudingången är genom tornets perspektivportal i väster som tillkom på 1880-talet. Portalen kragar ut en tegelsten från tornets murliv. Dubbeldörren omges av sex rundbågiga tegelsprång. Ovanför sitter ett rosettfönster och portalen avslutas som en trappgavel. Dörrarna av ekbrädor är försedda med dekorativa gångjärnsbeslag och bronslejon med ringar som handtag. Ett lejon är från gamla kyrkan medan det andra är från 1880-talet.

Ytterligare ingångar finns till sakristian och i norra korsarmen.

Kyrkans vardagsingång är genom vindfånget från 2013 till entrén i södra korsarmen. Stommen på vindfånget är av I-balkar av cortenstål med fasta glaspartier däremellan. Utanpå finns plåtar av rostig cortenstål med ett genombrutet mönster av ett stiliserat lövverk. Dörren är ett glasat aluminiumparti. Taket på vindfånget är klätt med papp.

Kyrkans sadeltak över långhus, tvärskepp och kor är täckta med skiffer. Taken över torn, trapphus, pannrum, gravkapell och sakristia är täckta med falsad koppar. Tinnarna på trappgavlarna är täckta med koppar. Takavvatningen är av koppar.

Interiör

Vapenhuset i tornet är ett rektangulärt rum med sparsamt dagsljus från två fönster med glasmålningar från 1943 av Hugo Gehlin. På golvet ligger tegelgolv, åttkantiga gula och mindre röda hörntärningar. Väggarna är klädda med bröstpanel där den tidigare bänkinredningens motivmålade gavlar är inmonterade. Ovanför panelen är väggarna målade i tegelimitation. I taket sitter, liksom på väggarna, inmonterat målade bänkgavlar mellan bjälkarna. Åt väster finns bakom ekpanel och dörrar vindfång, wc och elcentral. I öster leder höga dubbeldörrar till långhuset.

Kyrkorummet består av ett långhus med tre travéer, korsarmar åt norr och söder och ett upphöjt kor. I väster finns orgelläktaren. Öster om koret ligger sakristian. Från norra korsarmen nås Ehrenbuschska gravkapellet.

Öppna bänkar står på ömse sidor om mittgången i långhuset. Bänkarna går ut till ytterväggarna. Golvet är belagt med röd och grå slipad öländsk kalksten från 2015 och under bänkarna ligger ekparkett från 1978.

Väggarna är putsade och målade med oljefärg i röd, gul och svart tegelimitation. Fönsternischerna är målade med flerfärgade bladfriser. Rummet är välvt med spetsbågiga fyrdelade ribbvalv som vilar på pilastrar. Ribborna består av profiltegel med tre rundstavar. Valv, ribbor, sköld- och gördelbågar är mycket rikt dekorerade med flerfärgade blomsterbårder. Valvkapporna har en gul bottenfärg med schablonmåleri.

En ny stor halvrund altarplats/podium byggdes ut i korsmitten 2015 i anslutning till koret. I trappan upp till altarplatsen är infälld belysning och sättstegen är klädda med plåt med delar av trosbekännelsen utskuren i plåten.

Koret är till skillnad från kyrkan i övrigt vitmålat sedan 1937. Valvribborna är gråmålade och vilar på putsade konsoler på väggen. Golvet är belagt med röda och gula tegelplattor som är lika vapenhusets golv. Innanför altarringen ligger svart och vitt marmorgolv som är täckt med matta. Längs norra och södra väggarna i koret står medeltida korstolar. Intill östväggen står sedan 1937 återigen altaruppsatsen från 1600-talet. Rosettfönstret bakom altaruppsatsen murades igen 1937 men glasmålningarna syns utifrån. Dessutom finns två rundbågiga fönster med glasmålningar med bilder av Paulus och Petrus. Glasen är tillverkade i Tyskland och tillkom 1907.

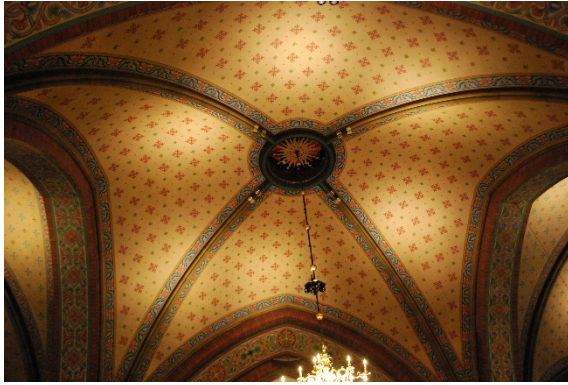

Långhuset mot koret.

Långhuset mot koret och nytt podium i korsmitten.

Valv i korsmitten.

Långhuset mot orgelläktaren.

Norra och södra korsarmen har golv, väggar och valv som är lika långhusets. Bänkinredningen är borttagen i båda korsarmarna. Norra korsarmen är inredd med lekhörna, sidoaltare, modell över Jerusalem och monter med silversamling. På väggarna hänger flera epitafier. Här finns ingången till Ehrenbuschska gravkapellet med en dörr från 1600-talet som flyttats hit från predikstolstrappan. I gravkapellet står kistor från 1600-1700-talet. Kapellet är vitmålat, har tegelgolv och är välvt med ett flackt kryssvalv.

I södra korsarmen står den digitala orgeln, skåp och broschyrställ. Gravstenar som tidigare låg i golvet är uppsatta längs en vägg. Vardagsentrén är i södra korsarmen via ett vindfång.

Det nybyggda vindfånget har golv av bohusgranit och innertak av slät ekpanel. Väggarna är dels de befintliga tegelväggarna på kyrkan och dels nya glaspartier. Den befintliga granitsockeln togs bort och ersattes av en putsad sockel. Kontakterna för dörröppning är placerade på stolpar av perforerad cortenstål.

Orgelläktaren i väster i tornet öppnar sig mot långhuset genom en spetsbåge. Läktaren byggdes ut en meter 1967. Den täta barriären av ådringsmålat trä har en arkad av rundbågar och kolonetter. Orgelns ryggpositiv är integrerat i barriären.

Sakristian nås med en dörr vid sidan om altarpopsatsen. Rummet är halvcirkelformat och har fyra fönster med glasmålningar från 1932 av konstnär Anders Nilsson. Taket är välvt med ett flackt hjälmvalv med dekormålning med rankornament. Golvet är belagt med heltäckningsmatta. Rummet är möblerat med förvaringsskåp och skrivbord.

Tornets övre våningar nås via ett trapphus med ingång både utifrån och från

vapenhuset. Trapphuset är samtida med tornet från 1617. Tornet ersatte då ett smalare senmedeltida torn. Ingången från vapenhuset till trappan är dock från 1933. Spiraltrappan och väggarna är av tegel. Upp till orgelläktaren är trappans steg belagda med Skrombergaklinker. I tornets andra våning, ovanför orgelläktarens isolerade valv, finns ett före detta fläkthus till orgeln. Den östra väggen i rummet är långhusets forna västgavel och väggen har medeltida rundbågiga och senmedeltida spetsbågiga blinderingar.

Långhusets forna västgavel med medeltida blinderingar.

I det höga klockrummet är väggarna putsade och vitmålade, golvet av obehandlade brädor och det finns ljudluckor i alla väderstreck. I klockbocken av kraftigt återanvänt ekvirke hänger tre klockor från 1500-talet. Här finns även kvar tornväktarens brädinklädda sovplats. Tornväktaren tutade i en kopparlur i alla väderstreck varje kvart enligt Frostin. Så sent som 1858 beslöt sockenstämman att återigen anställa två tornväktare.

På vinden ovanför långhus, tvärskepp och kor är takstolarna av saxtyp med ett hanband strax ovanför de isolerade valven. Skiffret byttes 1991 och ligger sedan dess på plywoodskivor på läkt.

Inredning och inventarier

Altaret från 1937 är murat av rött tegel med kraftig altarskiva av kalksten.

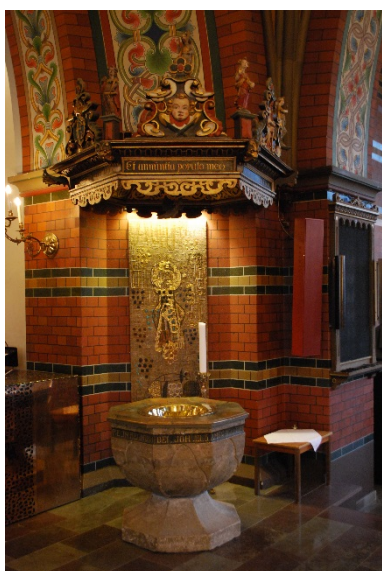
Sidoaltare, i norra korsarmen, av lackat ekträ från 1960-talet med medeltida altarskiva av svart kalksten. Skivan har fem inhuggna konsekrationsskors och återfanns när gamla kyrkan revs.

Flyttbart altare från 2015. Altaret är utformat som en kub av bronsplåt som är laserskuren med ett mönster. Plåtarna är utvinkningsbara. Toppskivans fyra trekantiga bitar kan fällas ut och vilar då på sidornas utfällbara plåtar som

fungerar som stöd. Tillverkat av plåtslagare Gert Johanssons plåtslageri.

Altaruppsatsen från omkring 1650 är av rikt skulpterad målad ek i barockstil. Den är uppbyggd i tre våningar avdelade med bjälklag. Centralscenen visar nattvardens instiftelse i snidad relief av ek. Den var ursprungligen målad men tvättades trären vid Zettervalls ombyggnad. Bilden flankeras av träskulpturer av Moses och Johannes döparen. Dessa inramas vertikalt av kolonner. På sidorna sitter rikt snidade vingar med medaljonger av Adam och Eva. Vingarna kröns av skulpturer.

Altaruppsatsen kan komma från den verkstad som Jacob Kremberg i Lund efterlämnade. Altaruppsatsen är gjord av flera olika hantverkare enligt konservatorn som restaurerade den 1965. Altaruppsatsen var undanställd från 1881 fram till 1937 när den återfick sin plats.

Dopfunten.

Predikstolen.

Altaruppsatsen.

Altarringen av trä från 1883 är ritad av Helgo Zettervall. Altarringen har en genombruten arkad av kolonnetter. Ekådrad med detaljer i färg och guld. Överliggare och knäfall är klädda med röd sammet.

Dopfunten av kalksten är sannolikt tillverkad på Gotland omkring år 1300. Cuppan är åttkantig och dekorerad med spetsbågiga trepassformer i relief och en målad svart bård med text i guld. Foten är åttkantig. Tidigare har dopfunten varit högre med ett skaft och varit bemålad. Cuppan täcks av en marmorerad träskiva med hål för dopfatet. Över dopfunten hänger en snidad träbaldakin som tidigare tillhörde predikstolen.

Predikstolen från mitten av 1600-talet är rikt skulpterad i ek. Originalfärgen togs bort 1883 och predikstolen fick sina nuvarande färger, brun marmorering, förgyllning men mestadels trären. Korgens sidor har inom rundbågiga fält reliefer av bibliska händelser. Hörnen markeras av evangelisterna som skulpturer. Tidigare fanns en dörr till predikstolens trappa. Numera sitter dörren i ingången till Ehrenbuschska gravkoret.

Bänkinredningen är öppen, ritades av Helgo Zettervall och tillkom 1883. Bänkarna byggdes om 1967 för att göras bekvämare. Inredningen är ådringsmålad med detaljer i grönt och rött i relief på gavlarna. Fasta dynor finns på rygg och sitsar. Integrerat fotstöd och psalmbokshylla.

Stolar från 2015 ritade av Åke Axelsson från Gärsnäs Möbler. Trästolarna är betsade rödbruna med skinnklädsel på sits och ryggstöd. Stolarna står kring det nybyggda podiet i korsmitten.

Orgeln på orgelläktaren byggdes 1972 av orgelbyggare Dieter Out från Göttingen i Tyskland. Fasaden är av laserad ek. Orgeln används inte.

Digitalorgel, Allen, från 1990-talet står i södra korsarmen.

Storklockan är från 1559, mellanklockan från 1501 och lillklockan från 1525. En klocka från 1899, tillverkad av Linderots urfabrik, som används som slagklocka för tornuret sitter på utsidan av tornet.

Övrigt

Flera *epitafier*, bland annat Bertelsens från 1614 där rådman Niels Bertelsen avbildas med sina tre hustrur, varav två döda, samt ett dött barn.

Korstolar, senmedeltida av ek. Eventuellt övertogs stolarna från franciskanerklostret när det revs på 1600-talet.

Kyrkogården

Förmodligen har det funnits en kyrkogård sedan kyrkan byggdes på medeltiden. Medeltida kyrkogårdar anses allmänt ha varit inhägnade, betade ängar, som även fungerade för profana ändamål. Gravarna utformades ofta som små kullar med träkors. På en karta från 1700-talets mitt är den kvadratiska kyrkogården omgärdad och hade tre portar. Fram till 1878 var det begravingar på kyrkogården. Då anlades Västra kyrkogården istället.

Kyrkogården är grässådd med stora träd och utan murar mot de omgivande gatorna. I nordvästra hörnet finns två ursprungliga gravar. Där anlades också 1923 en liten minneskyrkogård med liggande stenar som tidigare legat i kyrkans golv. Stenarna togs bort från kyrkgolvet 1881. Några av dem återfördes 1978 till kyrkgolvet och flyttades till södra korsarmens vägg 2015. Nordvästra hörnet avgränsas mot gatan med en kätting mellan stenar medan resten av kyrkogården saknar avgränsning.

Kyrkan omges av en singelgång. Övriga gångar i gräsmattan är av rött tegel. Framför ingången i tornet ligger gatsten och framför nya vindfånget ligger granitplattor.

Byggnader på kyrkogården

Inga övriga byggnader finns på kyrkogården.

Kulturhistorisk karaktärisering för Sankt Nicolai kyrkoanläggning

Sankt Nicolai kyrka i Trelleborg ligger mitt i stan omgiven av nyare bebyggelse. Kyrkogården med medeltida anor är mestadels grässådd med stora träd och utan gravvårdar förutom i dess nordvästra hörn med två ursprungliga gravplatser och ditflyttade liggande gravstenar.

Sankt Nicolai har sitt ursprung i 1200-talet men kyrkan omdanades helt av Helgo Zettervall 1883. Anledningen var främst den stora befolkningstillväxten, den gamla kyrkan var för liten och ansågs mörk och obekväm men också den nya tidens stilideal. Biskop Flensburg förordade nya kyrkor. Vid Zettervalls ”restaurering” rev han större delen av kyrkan, endast delar av tornet och delar av långhusmurarna som kläddes in i nytt tegel sparades och tillbyggnader nyskapades. Platsantalet i kyrkan nästan tredubblades.

Kyrkan består av ett torn i väster, långhus med korsarmar och rakt avslutat kor. Kring koret är låga utbyggnader på norra och södra sidan och en halvrund låg sakristia i öster. Helgo Zettervall har blandat olika stilar och fasaden i rött tegel artikuleras av strävpelare, profiltegel, rundbågsfriser, trappgavlar, kreneleringar och rundbågiga fönster. På taket ligger skiffer och koppar. Zettervall följde de restaureringsideal som var rådande vid 1800-talets slut där liten antikvarisk hänsyn togs. Istället fanns hos honom en önskan att bygga något som det ”borde”

sett ut under medeltiden. Det är en livlig och kraftfull 1800-talstolkning av medeltiden med en blandning av nygotik och nyromanska delar. De många trappstegsgavlarna på de nya delarna refererar till former på de rivna kapellen.

Kyrkan har exteriört kvar sin utformning sedan 1883 förutom ny dörr i sakristian, koppar på torntaket (1967), ytterbågar på fönstren (1978), granitsockel (1991) och ett tillbyggt vindfång (2013).

Kyrkorummet präglas främst av Zettervalls totala ombyggnad på 1880-talet men även av ändringar på 1930-talet och 2015. Det är inte en orörd Zettervallinteriör utan kyrkan har olika tidsskikt med flera inventarier från den äldre kyrkan. Det mest framträdande och karaktäristiska för kyrkorummet är de höga valven och dekormålning på väggar och valv. S:t Nicolai dekormålades under ledning av Svante Thulin. Han var den tidens främsta dekormålare och anlätades ofta av Zettervall. Väggarna har målade tegelband i rött, gult och svart, valven och fönsternischer är schablonmålade med ornament i praktfulla färger. När man gjorde om koret i S:t Nicolai på 1930-talet innebar den ett skifte från Zettervalls enhetlighet, istället drevs renoveringen av en önskan att återställa något som gått förlorat. I koret murades det mäktiga halvrosettfönster igen på insidan vilket ändrade korets ljusföring. Dekormålningen i koret målades över i vitt medan resten av målningen är i stort bevarad. Förändringarna gjordes för att framhäva den äldre altaruppsatsen som sattes tillbaka 1937, ge den en neutral bakgrund och återskapa något av det medeltida korets gestalt. För övrigt präglas rummet av öppna ekådrade bänkar, kalkstensgolv och dunkelt varmt ljus.

En större ombyggnad gjordes 2015 då nytt kalkstensgolv lades i kyrkorummet och koret byggdes ut med en ny halvrund altarplats i korsmitten. Kyrkan har fått en förstärkt axialitet från väster fram till koret och sidoskeppens biutrymmen är underordnade. Ombyggnaden har skapat större närhet mellan präst och församling, gjort plats för kör och orkester på altarplatsen och möjlighet att fira mässa med altaret versus populum.

Kyrkan har dopfunt, altarskiva och korstolar från medeltiden som visar på kyrkans långa historia trots att kyrkorummet avspeglar 1880-talet. Flera av de inventarier som togs bort 1883 har återställts i kyrkan såsom altaruppsats, baldakin och epitafier från 1600-talet. Altaruppsatsen är troligen inspirerad av Malmö S:t Petris altaruppsats som tillkom 40 år tidigare. Trelleborgs är dock

betydligt mindre och något grövre snidad. Den medeltida dopfunten från Gotland visar på kyrkans läge vid havet. Kyrkan har tre klockor från 1500-talet. Korstolarna i Trelleborg är tillsammans med Lund domkyrkas samt de delvis bevarade korstolarna i Dalby och Skanör de enda bevarade korstolarna i Skåne.

Kyrkan är till största delen från 1883 men i tornet på vinden ovan orgelläktaren finns den medeltida långhusgaveln med blindingar bevarad. Det är bland Trelleborgs äldsta byggnadsdelar och har byggnadshistoriskt värde. Nämnas kan också tornväktarens sovplats som finns kvar i tornet.

Sammantaget har kyrkan en skickligt utförd exteriör av Helgo Zettervall med många referenser till medeltiden. Interiört är kyrkan stämningsfull med valv och miljöskapande dekormålning i sent 1800-talsstil och med skiftande historiskt avläsbara tider i interiör och inventarier.

Att tänka på

- Kyrkan har delar och ursprung från 1200-talet men är främst en kraftfull skapelse från 1883 av Helgo Zettervall, en av Sveriges främsta 1800-tals arkitekter. Kyrkans exteriör bör värnas.
- Kyrkorummets dekormålning av Svante Thulin bör värnas.
- Kyrkan har ett flertal inventarier från medeltid till 1600-tal som bör värnas som visar på kyrkans historia före 1883. Bevarade medeltida korstolar är mycket ovanligt.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Tillkommen före utgången av 1939. Omfattas av tillståndsplikt 4 kap. 3§. Anläggningen ligger inom av länsstyrelsen utsedd särskilt värdefull kulturmiljö Trelleborg och kulturmiljöstråk Skånelinjen Per Albin-linjen. Kyrkan ligger dessutom inom riksintresse Kustzonen.

Kyrkogården ligger inom reg. fornlämning L1988:7459 (Trelleborg 19:1) som är det medeltida stadsområdet. Fornlämningar skyddas enl. 2 kap. kulturmiljölagen.

Källor och litteratur

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, 2015

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008

Skånska kyrkor, Skånes Hembygdsförbund årsbok 1997

Trelleborgs kyrka Sankt Nicolai, Ernst Frostin 1983

Sankt Nicolai kyrka, underhållsplan 2004-12-17, Restaurator

Nygotiska kyrkor i Skåne. Utveckling i form, material och konstruktion 1840-1910.

Konsthögskolans arkitekturskola

Kyrkorivningar och kyrkobyggen i Skåne 1812- 1912, Siegrun Fernlund, 1982

Det medeltida Skåne, Peter Carelli, 2007

Helgo Zettervalls arkitektur, Volym II Kyrkor, Anders Bodin, 2017

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Trelleborg>

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/trelleborg/Pages/Trelleborg.aspx>

<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/oversiktliga-kommunbeskrivningar/Pages/Trelleborg.aspx>

Övriga uppgifter

Denna rapport om Sankt Nicolai kyrka, Skytts och Vemmenhögs kontrakt, har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA (rapportförfattare, inventering och foto)

Karl Johan Kember (granskning),

Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden

J AIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2018-02-31

Färdigställd rapport: 2020-04-17

Sankt Nicolai - byggnadsbeskrivning

Stomme:	Murverk-tegel
Fasadmaterial:	tegel
Fasadkulör:	röd
Takform:	Sadeltak Pulpettak
Taktäckningsmaterial:	Sten-skiffer Plåt-koppar
Byggnadsdel:	Torn-väster Långhus Kor-öster-rakt-smalare Sakristia-öster Korsarm-norr Korsarm-söder Gravkor-norr Vidbyggnad